

Nova Vulgata za rimokatoličku liturgiju i orijentaciju prevoditeljima na žive jezike

Nova Vulgata. Bibliorum Sacrorum editio Sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II ratione habita, iussu Pauli PP. VI recognita, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgata, Editio typica altera, Libreria editrice vaticana, Città del Vaticano 1998., 1854 str.

Ovo je tipsko ali drugo, popravljeno izdanje Vulgate za liturgiju prema odredbama Drugog vatikanskog sabora te dvojice papa koji su omogućili provedbu saborskih smjernica. Sabor je odredio da se u liturgijskim slavljinama pruži obilnije, raznovrsnije i prikladnije čitanje Svetog Pisma te da se privede kraju novi prijevod psalama za časoslov koji je započeo u vrijeme Pija XII. (SC 35 i 91). Zato je Pavao VI. već početkom 1964., dok je koncil još trajao, ustanovio Komisiju za prijevod psalama, a 29. studenog 1965. Komisiju za Novu Vulgatu. Zatražio je da se popravi latinski tekst Vulgate za liturgijsku uporabu te da on posluži kao podloga za prijevode na žive jezike. Već 1969. god. dovršen je tekst psalama te odmah uvršten u novu Liturgiju časova (brevijar). God. 1970. i 1971. dovršeno je popravljavanje NZ na latinskom te objavljeno u tri sveska, dok je SZ doraden 1976. i 1977. god. te tiskan u četiri sveska. Kroz nekoliko godina Komisija je primala ispravke od stručnjaka te je 1979. god. u jednom svesku objavljeno tipsko izdanje cijele Nove Vulgate po mandatu Ivana Pavla II. Primjedbe su i dalje pristizale tako da

je 1986. god. tiskano drugo tipsko izdanje, a ovo izdanje iz 1998. god. popravljeno je pretisak drugog tipskog izdanja.

Komisija nije jednostavno preuzela postojeći tekst znanstvenog izdanja Vulgate koji pod naslovom *Biblia Sacra Vulgata* izdaje Deutsche Bibelgesellschaft u Stuttgartu za potrebe egzegetskog istraživanja i studija na teološkim fakultetima, iako to izdanje u svom predgovoru ovom tipskom izričito spominje, i to u pozitivnom kontekstu. Osnovni razlog je čitanje tog teksta u liturgiji Crkve ili časoslovu kako ga mole svećenici, redovnici i pojedini vjernici laici. U generalnim normama koje je Komisija sebi postavila čitamo sljedeće važne elemente:

1. Jeronimov tekst preuziman je samo ondje gdje on hebrejski ili grčki izvornik prevodi *vjerno i razumljivo*, bez opasnosti da bude krivo shvaćen ili tumačen;

2. Preuzimani su dijelovi iz *Vetus Latina* ili crkvenih otaca ondje gdje su oni bolji od Vulgate;

3. Pri redigiranju teksta SZ stručnjaci su se čuvali da ne unose novozavjetnu nauku u starozavjetni tekst, iako je ocima i kasnijoj Crkvi važno uvjerenje da nauka NZ i učiteljstva raste iz SZ;

4. U mesijanskim tekstovima SZ Komisija je poštivala prvotni tekst i kontekst, priznavajući dakako s katoličkim pristupom SZ-u fenomen napretka u razumijevanju predanih riječi i događaja;

5. Zadržana je ritmičnost u pjesničkim dijelovima SZ radi recitiranja ili pjevanja u liturgiji Crkve;

6. Hebrejske ili grčke riječi sadržajno važne za poruku SZ i NZ nisu mogle biti prevedene na latinski uvijek istim izrazom, jer konkretno značenje na pojedinom mjes-

tu ovisi od konteksta; tako je *hesed* prevedeno s “*gratia, misericordia, benignitas*”, a *ruah* s “*ventus, halitus, animus*”;

7. Zadržani su pojedini latinski izrazi koji su u kršćanskom načinu izražavanja dobili novo značenje, drugačije od onoga što ga ti izrazi imaju kod klasičnih latinskih pisaca, npr. *confiteri, passio, salus* i dr.;

8. Ispravljeni su hebraizmi koji potpuno vrijedaju latinsko uho, ali su zadržani oni koji su baština kršćanskog latinskog;

9. Imena osoba i mjesta uskladena su unutar pojedine knjige, ali ne u cijeloj Bibliji;

10. U numeraciji psalama, vratili su se izdavači rasporedu masoretskog teksta, a Vulgatinu numeraciju stavljali u zagrade.

Uz ove opće norme izdavači su usvojili i neka pravila za pojedine skupine knjiga unutar SZ i NZ. Pozivajući se na samoga Jeronima koji moli svoje čitatelje da “pitaju Hebreje” ako nešto u njegovu prijevodu nije jasno, priređivači su odlučili latinski tekst SZ usklađivati s masoretskim tamo gdje se Jeronimov prijevod sadržajno razlikuje od hebrejske podloge. Izričito napominju da se za hebrejski tekst SZ drže onoga objavljenog u *Biblia Hebraica* u Stuttgartu, a za grčki Septuaginte. Poslužili su se grčkim Septuaginte koju je izdala ista tiskarska kuća te latinskim Vulgate od istog izdavača, Njemačkog biblijskog društva u Stuttgartu. Za tekst knjige o Tobitu nisu slijedili Jeronima, koji prenosi takozvanu kraću verziju nego *Vetus Latina* koji ima tzv. duži tekst zato što ga današnji stručnjaci smatraju izvornim. Ujedno su u samom naslovu ove knjige (*Liber Thobis*, Jeronim je imao *Liber Tobiae*) dali ime glavne osobe kako stoji u grčkom tekstu. Zato bi odsada u hrvatskim prijevodima ovaj starozavjetni kanonski spis trebalo zvati *Knjiga o Tobitu*.

U prijevodu psalama zadržan je Vulgatin tekst ondje gdje on vjerno prevodi

masoretski, ukoliko je jasan sam hebrejski izvornik. U slučaju kad je masoretski tekst psalama nejasan, prijevod nastoji što manje odudarati od hebrejskog konzonantskog teksta te “pružati prikladno značenje”. Za tekst Izajijine knjige služili su se varijantama hebrejskog izvornika pronadenog u dva primjerka u Kumranu. Najviše odstupanja je u tekstu 1 i 2 Mak zato što ih sam Jeronim nije preveo pa su u Vulgatu uvrštene iz drugih prijevoda. Priređivači kažu da su se oslonili na grčki tekst ovih knjiga kako ga ima Septuaginta tiskana u Göttingenu, jer je za ove knjige bolja od stuttgarstske Septuaginte.

Za tekst NZ služili su se znanstvenim izdanjem na grčkom koji već godinama zajedno priređuju protestantski i katolički stručnjaci a izdaje Njemačko biblijsko društvo u Stuttgartu, s time da su popravljali Jeronimovo recitativno *hoti* te vodili računa o stilu pojedinog evanđelista. Za tekst Pavlovih poslanica kažu da su ispravljali Jeronima kad je to tražila “kritika teksta, filologija ili egzegeza” (str. 22). Kako Jeronim nije preveo Apokalipsu, preuzeli su tekst iz drugih starinskih prijevoda, ali su ga popravljali na mjestima gdje traži latinska gramatika i stilistika.

Priređivači Nove Vulgate za liturgiju zadržali su dakako podjelu SZ i NZ na poglavlja i stihove kako je uvedena u srednjem vijeku a u Jeronimovo doba još nije postojala. Zadržali su i podjelu na veće cjeline i odlomke kako je uobičajeno u današnjim znanstvenim izdanjima SZ na hebrejskom i NZ na grčkom, ali nisu unosili podnaslove uz pojedine odlomke ili cjeline. To su činili priređivači tipskog izdanja lekcionara a po uzoru na njih i prevoditelji na žive jezike, kako bi lektorima i propovjednicima pomogli da vide i naglase glavni smisao pojedine perikope u konkretnom liturgijskom slavlju. Današnji prijevod NZ

na hrvatski Bonaventure Duda i Jerka Fućaka nastao je tako što su njih dvojica po mandatu hrvatskih biskupa najprije načinili prijevod novozavjetnih perikopa za obnovljenu liturgiju a zatim i prijevod cijeloga NZ u istom duhu. Sjmernice Svete Stolice o prijevodima SP za liturgijsku uporabu traže da prevoditelji budu što vjerniji izvorniku, a homilija služi za tumačenje Riječi Božje prisutnim sudionicima. Zato je među četiri postojeća prijevoda NZ na hrvatski (Duda - Fućak, Raspudić, Rupčić i Šarić) ovaj najvrjedniji sa stajališta vjernosti grčkom tekstu kršćanskih kanonskih spisa.

Nova Vulgata je tipsko izdanje SP za liturgijsku uopotrebu u rimokatoličkim biskupijama i župama. Priredivači nisu međutim išli za prvenstvenim restauriranjem Jeronimova teksta nego su latinski usklađivali s hebrejskim i grčkim izvornikom. Pri tome izričito spominju znanstvena izdanja SZ na hebrejskom, Septuaginte i NZ na grčkom u kojima su sudjelovali protestantski i katolički stručnjaci za kritiku biblijskog teksta. Ovo tipsko izdanje uvažava razvoj egezegeze i ekumenska dostignuća u istraživanju svetih spisa kršćana i Židova. To je povod da ga s poštovanjem upotrebljavaju katolički i protestantski bibličari i liturgičari.

Mato Zovkić

Svečarsko izdanje 1 i 2 Pt na grčkom i latinskom

Beati Petri Apostoli epistulae. Ex Papyro Bodmer VIII transcriptae. Introductio, textus et apparatus cura et studio Caroli M. S. R. E. Cardinalis Martini, Bibliotheca Apostolica Vaticana, Città del Vaticano 2003., XLIX + 73 str. + 10 listova pergamenta s faksimilom izvornika.

Knjiga je posvećena Ivanu Pavlu II. prigodom 25. obljetnice pontifikata. U predgovoru na latinskom kardinal Mejía, bibliotekar Svete Stolice, tumači da je Martin Bodmer bio švicarski sakupljač rukopisa koji je 1969. god. darovao papi Pavlu VI. Papirus Bodmer VIII. To je starinski rukopis koji potječe s kraja 3. st. a sadrži neke stare grčke nebiblijske tekstove zajedno s dijelovima NZ na izvornom grčkom. Papa je rukopis predao Apostolskoj biblioteci u Vatikanu na čuvanje. Stručnjaci za biblijske rukopise dali su mu i tehničku oznaku P⁷². Oblik kodeksa 15,5 x 14,2 cm ukazuje na to da nije bio priredjen za uporabu u liturgiji zajednice. Kardinal Ratzinger u predgovoru na talijanskom kaže da je ovaj rukopis vjerojatno naručio za sebe neki egipatski kršćanin koji je dao prepisati *Uskrsnu homiliju* Melitona iz Sarda, Salomonove ode, dvije Petrove i Judinu poslanicu. Iz toga se daje naslutiti da u krugu naručitelja još nije bio zaključen kanon NZ. Možda je upravo ta okolnost nagnala pobožnog Egipćanina da si dadne prepisati i dvije Petrove poslanice, jer autor poziva sve vjernike da očituju nadu koja je u njima (1 Pt 3,15) te sebe naziva sustarješinom među starješinama (1 Pt 5,1). "Papirus Bodmer VIII nije tekst od posebne važnosti, ali je svakako vrijedan bilo zbog starosti bilo